

ködésének teljében nem mindennapi hatalmas emléket állított egyik honfitársa — saját hozzájárulásával (I. Előszó 11. l.). Tudományos működését a szerző időrendben bekövetkezett fejlődése alapján négy csoportban tárgyalja: a vallásos alapérület, az eszményi-erkölcsi alapmeggyőződés, a vallásos filozófia és az elméleti filozófia keretében. Szerintünk ez a négyes csoportosítás nem juttatja kellőképpen érvényre *pedagógiai* tevékenységét, mert ezirányú munkáit szétszórta ismerteti, a helyett, hogy külön csoportban összefoglaló áttekinthető képet adna róla. Pedig az Előszóban (9. l.) erre maga is utal, mondván, »hogy dolgozata belső szükségszerűségből (Häberlin) összmunkásságának tájékoztató hosszmetse' évé nőtte ki magát«. Számos rövidebb pedagógiai tanulmányán kívül idevágó nagyobb munkái a következők: *Das Ziel der Erziehung* (1917, 171 l.). *Wege und Irrwege der Erziehung* (1918, 1931, 239 l.). *Kinderfehler als Hemmungen des Lebens* (1921, 1931, 277 l.). *Eltern und Kinder* (1922, 74 l.). *Der Charakter* (1925, 341.). *Das Ziel der Erziehung* (1925, 151 l.). *Das Gute* (1926, 375 l.). *Möglichkeit und Grenzen der Erziehung* (1936, 139 l.). A szerző nem szorítkozik ezeknek és a többi munkáknak bő idézetekkel kiegészített ismertetésére, hanem a rokontárgyúakban megnyilatkozó kapcsolatokat, egyezéseket vagy eltéréseket összehasonlítás és mérlegelés útján igyekszik kideríteni és ennek alapján lépten-nyomon rávilágít Häberlin fejlődésére, amely mindvégig a tökéletesedés jegyében folyik le.

A disszertációnak indult tanulmány vaskos monográfiává bővült, amelynek a Függelékben közölt mellékletei az aprólékosságig menő pontosságot szemléltetik. Ilyenek: 1. Az idézeteknek lapszám szerint való feljegyzése dolgozatonként (423—37. l!). 2. Rövid személymutató (csak 18 név), de részletes tárgymutató (439—56. l.). 3. Häberlin munkái (457—62. l., 94. szám), kapcsolatos cikkek, ismertetések (463—64. l., 37 szám), végül vezérszavak alapján szerkesztett részletes tartalomjegyzék (465—79. l!).

Aki ennek a sokoldalú, nagyszorgalmú és érdemes svájci tudósnak eddigi munkásságát részletesen meg akarja ismerni, annak ennél megfelelőbb munkát nem ajánlhatunk.

— m —

Hilse Brugger: Unser Körper als Ausdruck der Seele. 1938, 77 l.

Választékos nyelven megírt, tartalmilag közvetlen, mindenki számára hozzáférhető füzet, amelyet a művelt közönség okulással forgathat. Nem szakembereknek való jellemtan (karakterológia), viselkedéstan (behaviorismus) vagy arcisme (fiziognómika), jóllehet ezeknek egynémely jellegzetes vonását népszerűen tükrözteti, mintegy házi használatra alkalmassá teszi. Az életből ellesett különböző »eseteket« eleven megfigyelésre valló készséggel szemlélteti, a kínálkozó sajátos német szólásokkal kapcsolatban jelt lemezi, de következtetéseivel helyenként túllő a célon. Rövid fejezetekben sorra tárgyalja a fejnek legjobban szemebetűnő részeit, majd szóvá teszi a végtagoknak a személyiség megjelenésére kiható befolyását, végül a hangot, nevetést és sírást, járást és írást. Említi a kézzszorítást, de mellőzi a németeknél nyilván kevésbé gyakorolt kézcsókot, úgyszintén a hajviseléssel kapcsolatban a mostanában idejét mult bajusz- és szakállviséletet.

(Az Akadémia történeti arcképcsarnoka és 1. emeleti helyiségeiben látható arcképek és mellszobrok nyugodt szemlélete igazolja, hogy ezek a külsőségek is hatással vannak az ábrázolt személyekről alkotott jellegzetes fogalmunkra).

Arra a kérdésre, hogy mindennek mi köze van a pedagógiához, helyesebben a neveléshez, a következőkben igyekszünk felelni. Maga a szerző-mutat »esetei« során rá a belőlük kiáradó két elvi jelentőségű tételre: *a)* a testnek és részeinek külső megnyilatkozásai az életkorral párhuzamosan és a külső körülmények befolyása, alatt állandóan változnak, fejlődnek; *b)* e megnyilatkozások megfigyelése két irányban történhetik: önmagunkon és másokon. Mindkét elv ráeszmélteti a közönyös nevelőt az idevágó megfigyeléseknek pedagógiai fontosságára önmagával és a tanulóifjúsággal szemben. Az iskolai élet azonban még egy harmadik megfigyelési lehetőséget vet fel, amely elől nem szabad elzárkózni. Mert ne feledjük: a dobogóról csak egy szempár igyekszik 60 és több tanulót felölelni, ezek részéről pedig ugyanennyi szempár szegeződik a tanító személyére, azt kitartással figyeli, kutatja, bírálja és e szerint értékeli. Erről, sajnos, kevesen vesznek tudomást, még kevesebben számolnak vele.

E munkával kapcsolatban megemlítjük, hogy *Deutsch Ernő* budapesti orvos 1938 december havában a Magyar Háziasszonyok Gazdasági Egyesületében vetített képek kíséretében előadást tartott a testalkat és jellem összefüggéséről. Számos példán kimutatta, hogy valamennyi népben és fajban három főtípus alakult ki: a szikár értelmi ember, a kerekded kedélyember és az esztetikai-izmos cselekvő és akaratember. Majd utalt a hormonoknak és vitaminoknak a testi és lelki állapotra való befolyására.

— m —

David F. Anderson: Practical Problems in Teaching Method. University of London Press, 1939. XIX+156 lap.

A szerző hosszabb ideig működött kínai tanítóképzőkben. Onnan hozta magával hazájába, Skóciába, az e könyvben foglalt 17 gyakorlati tanítási tervezetet: 6 angol irodalmi és nyelvi, 2 történelmi, 3 földrajzi, 2 természettani, 3 mennyiségtani, 1 zenei tárgyú. A felső népiskola tanulóit tartja szem előtt: mindenütt közli a tanulók létszámát (20—40) és korát (11—14 évesek).

Munkájának céljáról és felhasználásáról így nyilatkozik: Megkíséreltem a következő kérdésnek új megoldását: »Hogyan képezhetjük ki a tanítóképzők jelöltjeit legjobban a tanítás technikájában, gyakorlatában?« Ezt a könyv alcíme így fogalmazza: »Alkalmi tanulmányok a felsőnépiskolai módszer tanítására«. Erre rendszerint három eljárás szolgál: *a)* a módszerrel tartott előadások sorozata, *b)* gyakorlati tanítás, *c)* a tanítás megfigyelése, megbeszélése. A szerző sorra elemzi, méltatja, egybevetés útján mérlegeli ezeket az eljárásokat s megállapítja viszonylagos előnyeiket és hátrányaikat. Végül mind a három eljárás kombinálásából és előnyeik összesítéséből egy (új?) úgynevezett elemző, boncoló módszert (*dissection method*) tár elénk, amelyben az elmélet (nyomtatott leckék), a gyakorlat